

Очкуренко С. В.,

кандидат юридичних наук, доцент,
докторант кафедри фінансового права
юридичного факультету

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ФІНАНСОВО-ПРАВОВІ ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ, ЗМІНИ ТА ПРИПИНЕННЯ ЦИВІЛЬНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Анотація. У статті розглядається проблема передумов виникнення, зміни та припинення цивільних зобов'язань, пов'язаних з використанням бюджетних коштів. Такі передумови встановлюються фінансовим законодавством. Зокрема, вони встановлюються положеннями Бюджетного кодексу України. Автор обґрунтовує, що в цих положеннях Бюджетного кодексу формулюються одночасно як норми фінансового права, так і норми цивільного права.

Ключові слова: передумови цивільних зобов'язань, фінансове право, цивільне право, фінансове законодавство, бюджетне законодавство.

Постановка проблеми. Зв'язок фінансового права з цивільним правом найбільш яскраво проявляється у встановленні нормами фінансового права передумов виникнення, припинення та зміни цивільних зобов'язань. Цей зв'язок має істотне значення для нормального розвитку як фінансових, так і цивільних відносин. Але в науці він не досліджувався, що стало причиною недостатньої обґрунтованості відповідних положень бюджетного законодавства і негативного їх впливу на відповідні суспільні відносини. З огляду на ці обставини слід визнати актуальним звернення до дослідження фінансово-правових передумов виникнення, припинення і зміни цивільних зобов'язань.

Стан наукових досліджень. Хоч проблема фінансово-правових передумов виникнення, припинення та зміни цивільних зобов'язань спеціально не досліджувалась, теоретичне і методологічне підґрунтя для її дослідження було створено науковими працями провідних вчених в галузі сучасного фінансового права, серед яких – Л.К. Воронова, Є.О. Алісов, Д.О. Гетманцев, Е.С. Дмитренко, О.О. Дмитрик, І.Б. Заверуха, Л.М. Касьяненко, М.П. Кучерявенко, Т.А. Лагковська, О.А. Лукашев, А.О. Монаєнко, О.А. Музика-Стефанчук, А.А. Нечай, С.О. Ніщима, О.П. Орлюк, П.С. Пацурківський, Н.Ю. Пришва, Л.А. Савченко, І.Л. Самсін, Н.І. Хімичева, О.І. Худяков, Н.Я. Якимчук та ін.

Соціалістична дійсність дала досвід встановлення публічних передумов цивільних зобов'язань. І цей досвід став предметом наукових досліджень ще тоді, коли він мав місце. До його вивчення звертались М. М. Агарков [1, с. 361-402], Н. Г. Александров [2, с. 72-76], С. С. Алексєєв [3, с. 35-47], З. И. Шкундін [4], Р. О. Халфіна [5], О. С. Іоффе [6], І. А. Танчук [7], а дещо пізніше – Ю.Г. Басін [8, с. 35-45], А. К. Кравцов [9] та ін. Проте дослідження зазначених, а також інших науковців не були належно враховані ні в науці фінансового права, ні, тим більше, – законодавцем при розробці та прийнятті Бюджетного кодексу та інших актів бюджетного законодавства. Зокрема, відповідні положення Бюджетного кодексу були сформульовані так, нібито проблема публічних передумов цивільних зобов'язань ніколи в науці не досліджувались. Все почали заново.

Метою цієї статті є формулювання і обґрунтування наукових положень, які могли б служити науковим підґрунтям удосконалення фінансового законодавства у частині створення ним передумов виникнення, припинення та зміни цивільних зобов'язань.

Виклад основного матеріалу. Перш за все слід констатувати, що фінансове право може як створювати передумови для виконання цивільних зобов'язань, так і перешкоджати їх виникненню (встановлювати заборони вчиняти дії, які б були підставою виникнення цивільних зобов'язань). Створення таких передумов чи перешкод може проходити декілька етапів – від найбільш загальних передумов до суто конкретних, що стосуються конкретного цивільного зобов'язання.

До найбільш загальних передумов слід віднести принцип цільового використання бюджетних коштів. Згідно п. 8 ч. 1 ст. 7 Бюджетного кодексу України бюджетні кошти використовуються «тільки» на цілі, визначені бюджетними призначеннями та бюджетними асигнуваннями. Використання у цьому законодавчому положенні слова «тільки» не лише надає йому категоричності, а й надає однакової юридичної сили і здатності конкурувати при правозастосуванні як позитивному припису щодо цілей, на які можуть використовуватись бюджетні кошти, так і заборони використовувати бюджетні кошти на цілі, що не визначені бюджетними призначеннями та бюджетними асигнуваннями. Ці дві правові норми можуть розглядатись як найбільш загальні. Невипадково вони закріплені у законодавчому положенні, що назване принципом. Проте вони містять дозвіл і заборону, що можуть стосуватись можливості чи неможливості виникнення суто конкретного цивільного зобов'язання, в межах якого буде здійснюватись оплата товарів, робіт, послуг за рахунок бюджетних коштів.

У зв'язку з цим виникає питання про те, чи може порушення вимог п. 8 ч. 1 ст. 7 Бюджетного кодексу бути підставою недійсності цивільно-правового договору, що укладений у супереччя з цим вимогам. Відповідь на це запитання дає ч. 3 ст. 48 Бюджетного кодексу, згідно з якою недійсним є «укладення договору» без відповідних бюджетних асигнувань або з перевищенням повноважень, встановлених цим Кодексом та законом про Державний бюджет України (рішенням про місцевий бюджет)». Недійсність «укладення договору» слід тлумачити як недійсність договору. Таке тлумачення є припустимим з огляду на техніко-юридичні дефекти положень ст. 48 Бюджетного кодексу, які легко помічаються і є непоодинокими.

Але ж на тлумаченні словосполучення «недійсність укладення договору» проблеми інтерпретації ч. 3 ст. 48 Бюджетного кодексу не закінчуються, бо необхідно більш детально розглянути співвідношення правової норми, яка закріплена в цьому законодавчому положенні, і правової норми, що встановлена ч. 1 ст. 215 і ч. 1 ст. 203 Цивільного кодексу України, згідно з якою підставою недійсності правочину є суперечність його змісту актам ци-

вільного законодавства. Треба з'ясувати, чи можна віднести Бюджетний кодекс України до актів цивільного законодавства. На перший погляд, здається, що віднесення Бюджетного кодексу до актів цивільного законодавства не відповідає фундаментальним уявленням про систему законодавства. І все ж спробуємо більш уважно розглянути цю проблему.

З урахуванням визначення відносин, що регулюються Бюджетним кодексом та відповідно до ст. 1 Бюджетного кодексу, цей Кодекс має бути визначений основним актом бюджетного (фінансового) законодавства, але зазначене положення не дає відповіді на запитання, чи можуть положення Бюджетного кодексу формулювати окремі норми цивільного права. Але ж у Бюджетному кодексі встановлюються численні норми цивільного права, зокрема і норма, що визнає недійсним за відповідних умов укладення договору (ч. 3 ст. 48 Бюджетного кодексу). Звернення до ст. 4 Цивільного кодексу, що визначає склад актів цивільного законодавства також не дає змоги відповідати на запитання про належність Бюджетного кодексу до актів цивільного законодавства, бо в цій статті вказується тільки на те, що актами цивільного законодавства є закони, які «приймаються відповідно» до Конституції України та Цивільного кодексу. Твердження про те, що Бюджетний кодекс приймається відповідно до Конституції, сумнівів у його правильності не виникає. Цього, однак, не можна сказати про те, чи приймається Бюджетний кодекс відповідно до Цивільного кодексу навіть у частині положень, що формулюють норми цивільного права. Тому на підставі ст. 4 Цивільного кодексу неможливо дати відповідь на запитання про належність Бюджетного кодексу до актів цивільного законодавства.

До навчальної літератури увійшла думка про те, що нормативні акти, які містять цивільно-правові норми, повинні визнаватися актами цивільного законодавства [9, с. 31]. З цієї думкою слід погодитись: якщо певний нормативно-правовий акт встановлює норми цивільного права, то він в цій частині повинен визнаватися актом цивільного законодавства. Отже, у відповідній частині (оскільки він встановлює норми цивільного права) Бюджетний кодекс має визнаватися актом цивільного законодавства. Це означає, що суперечність змісту правочину цивільно-правовим нормам, що передбачені Бюджетним кодексом, є суперечністю цього правочину акту цивільного законодавства. Відтак, у випадках, коли правочин суперечить нормам цивільного права, що встановлені Бюджетним кодексом, правочин може бути визнаний недійсним на підставі ч. 1 ст. 215 і ч. 1 ст. 203 Цивільного кодексу. Але ж для того, щоб у вказаних випадках застосовувати названі положення Цивільного кодексу, відповідні норми, що встановлені Бюджетним кодексом, треба кваліфікувати як цивільно-правові. Це – досить непросте завдання. Зокрема, виникає питання про те, чи закріплюються цивільно-правові норми у наступних положеннях Бюджетного кодексу: 1) у п. 8 ч. 1 ст. 7 Бюджетного кодексу, що закріплює принцип цільового використання бюджетних коштів; 2) у ч. 1 ст. 48 Бюджетного кодексу, згідно з якою розпорядники бюджетних коштів беруть бюджетні зобов'язання та здійснюють платежі тільки в межах бюджетних асигнувань, встановлених кошторисами... 3) у ч. 1 ст. 48 Бюджетного кодексу, згідно з якою розпорядники бюджетних коштів беруть бюджетні зобов'язання та здійснюють платежі щодо завдань (проектів) Національної програми інформатизації – після їх погодження з Генеральним державним замовником Національної програми інформатизації; 4) в абз. 1 ч. 2 ст. 48 Бюджетного кодексу, згідно з яким розпорядники бюджетних коштів беруть бюджетні зобов'язання за спеціальним фондом бюджету виключно в межах відповідних фактичних надходжень

спеціального фонду бюджету; 5) в абз. 2 ч. 2 ст. 48 Бюджетного кодексу, згідно з яким за бюджетними програмами, які здійснюються із залученням державою кредитів (позик) від іноземних держав, банків, міжнародних фінансових організацій для реалізації інвестиційних проектів, термін дії яких завершується у поточному бюджетному періоді, розпорядники бюджетних коштів мають право брати відповідні бюджетні зобов'язання у четвертому кварталі поточного бюджетного періоду понад фактичні надходження таких кредитів (позик) за умови наявності письмової згоди кредитора на оплату цих зобов'язань протягом першого кварталу наступного бюджетного періоду.

Зміст наведених законодавчих положень, в яких йдеться про право розпорядників бюджетних коштів брати бюджетні зобов'язання за певних умов і заборону на взяття таких зобов'язань за відсутності таких умов (частини 1 та 2 ст. 48 Бюджетного кодексу) і про цільове використання бюджетних коштів (п. 8 ч. 1 ст. 7 Бюджетного кодексу), дає підставу стверджувати, що в них текстуально закріплюються норми фінансового права. Зобов'язаними особами у правовідносинах, на які поширюються ці положення, є розпорядники бюджетних коштів, а управленими – державні органи, що уповноважені на здійснення контролю за витратами бюджетних коштів. Ці норми також встановлюють передумови виникнення відповідних цивільних зобов'язань і умови, наявність або відсутність яких є перешкодою для виникнення таких зобов'язань, виключає їх виконання.

Проте неможливо не помітити, що припис використовувати бюджетні кошти тільки на цілі, визначені бюджетними призначеннями та бюджетними асигнуваннями, має і цивільно-правовий зміст, яким є дозвіл розпорядникам бюджетних коштів на вчинення правочинів, що передбачають оплату товарів, робіт, послуг за рахунок бюджетних коштів, і заборону тим же суб'єктам на вчинення інших правочинів (таких, що передбачають оплату товарів, робіт, послуг, що не відповідають бюджетним призначенням і бюджетним асигнуванням). Закон не може не відповідати логіці людського мислення. А ця логіка така, що не може бути такого, щоб норма фінансового права забороняла вчинення певних правочинів, а норма цивільного права таке дозволяла. Тому у положеннях Бюджетного кодексу, що дозволяють взяття бюджетних зобов'язань, закріплюється не тільки норма фінансового права, а й норма цивільного права. Аналогічно і в положеннях Бюджетного кодексу, що забороняють взяття бюджетних зобов'язань міститься і норма фінансового права і норма цивільного права. У наведених вище положеннях Бюджетного кодексу норми фінансового права закріплюються текстуально. Норми цивільного права закріплені в цих же положеннях логічно: якщо розпоряднику бюджетних коштів надається повноваження витратити на певні цілі зазначені кошти, то в силу цього повноваження він отримує право на укладення цивільного договору і на вступ у цивільні правовідносини. В умовах ринкової економіки розпорядник бюджетних коштів не має іншого шляху отримати товари, роботи, послуги за рахунок бюджетних коштів. Вірогідний контрагент розпорядника бюджетних коштів у майбутньому цивільному зобов'язанні – це суб'єкт підприємництва. Він завжди перебуває в пошуках контрагентів, які могли б за кошти придбати у нього товари, роботи, послуги. Коли суб'єкт підприємництва і розпорядник бюджетних коштів зустрічаються на ринку, вони у положеннях Бюджетного кодексу, які текстуально закріплюють норми фінансового права, виявляють дозвіл або заборону на укладення цивільного договору, які логічно закріплюються у зазначених положеннях, тобто норму цивільного права.

Поряд із визнанням недійсним «укладення договорів» ч. 3 ст. 48 БК з тих же підстав визнає недійсними «розміщення замовлення», «придбання товару, послуги», «здійснення інших аналогічних операцій». Це не може означати нічого іншого, крім недійсності відповідних правочинів. Але законодавець був стурбований тим, щоб на бюджет не було покладено тягар відповідних платежів, і передбачив недійсність не тільки правочину, а і дій на виконання зобов'язання, що виникло на підставі відповідного правочину. У встановленні таких положень не було ніяких потреб. Вони тільки обтяжують текст ч. 3 ст. 48 БК. Тому положення про недійсність «розміщення замовлення», «придбання товару, послуги чи здійснення інших аналогічних операцій» із ч. 3 ст. 48 БК слід вилучити.

Втім, є серйозні сумніви і в доцільності правила про недійсність відповідних правочинів у випадках відсутності фінансово-правових передумов чи заборон на їх вчинення, а також при їх невідповідності цивільно-правовим нормам, що встановлені відповідними положеннями Бюджетного кодексу. Це стосується також і тих правил ч. 3 і 4 ст. 48 Бюджетного кодексу, які в іншій словесній формі дублюють правило про недійсність відповідних правочинів: 1) правила про те, що за операціями, що є недійсними відповідно до ч. 3 ст. 48 Бюджетного кодексу, бюджетні зобов'язання не виникають; 2) правила про те, що за такими операціями бюджетна заборгованість не утворюється; 3) правила про те, що зобов'язання, взяті учасником бюджетного процесу без відповідних бюджетних асигнувань або з перевищенням повноважень, встановлених цим Кодексом та законом про Державний бюджет України (рішенням про місцевий бюджет), не вважаються бюджетними зобов'язаннями; 4) правила про те, що такі зобов'язання не підлягають оплаті за рахунок бюджетних коштів; 5) правила про те, що взяття таких бюджетних зобов'язань є порушенням бюджетного законодавства; 6) правила про те, що витрати бюджету на покриття таких зобов'язань не здійснюються. З точки зору юридичної техніки в даному випадку ми маємо безпрецедентне нагромадження правил, що мають один і той же юридичний зміст, але викладені у різних мовній формі.

Але і після цього нагромадження законодавець не був упевнений у тому, що він повністю убезпечив бюджет від претензій до нього з боку осіб, з якими розпорядники бюджетних коштів уклали договори, відповідно до яких мали б здійснюватись платежі за рахунок бюджетних коштів, тому він у ч. 3 ст. 48 Бюджетного кодексу України встановив: «Вимоги фізичних і юридичних осіб щодо відшкодування збитків та/або шкоди за зобов'язаннями, взятими розпорядниками бюджетних коштів без відповідних бюджетних асигнувань або з перевищенням повноважень, встановлених цим Кодексом та законом про Державний бюджет України (рішенням про місцевий бюджет), стягуються з осіб, винних у взятті таких зобов'язань, у судовому порядку». Це формулювання варто було взяти в лапки, бо надто грубо воно суперечить нормам української мови. Все-таки не прийнято говорити, що «вимоги... стягуються».

Проте головне полягає у юридичному змісті ч. 3, 4 ст. 48 Бюджетного кодексу, що викликає думку про необхідність вилучити з цього законодавчого положення усі наведені тут правила. Суть справи полягає в тому, що відповідальність за зобов'язаннями, які були взяті розпорядниками бюджетних коштів за відсутності бюджетних асигнувань або з перевищенням повноважень, законодавець зняв з бюджету і переклав на осіб, винних у незаконному взятті бюджетних зобов'язань. Це суперечить ст. 1174 Цивільного кодексу України, згідно з якою: «Шкода, завдана фізичній або юридичній особі незаконними

рішеннями, діями чи бездіяльністю посадової або службової особи органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування при здійсненні нею своїх повноважень, відшкодовується державою, Автономною Республікою Крим або органом місцевого самоврядування незалежно від вини цієї особи». Колізія між ст. 1174 Цивільного кодексу і ч. 3 ст. 48 Бюджетного кодексу вирішується за правилом «lex posterior derogat priori» на користь ч. 3 ст. 48 Бюджетного кодексу.

Але є ще одна правова норма, якій суперечить правова норма, що встановлена ч. 3 ст. 48 Бюджетного кодексу. Вона встановлена ст. 56 Конституції України, згідно з якою: «Кожен має право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень». Оскільки Конституція встановлює норми прямої дії (частина третя ст. 8 Конституції), то все-таки шкода, завдана розпорядниками бюджетних коштів, які за відсутності бюджетних асигнувань або з перевищенням повноважень взяли бюджетні зобов'язання (уклали договори, що передбачають оплату товарів, робіт, послуг за рахунок бюджетних коштів), відшкодовується державою або органом місцевого самоврядування за рахунок відповідного бюджету.

Оскільки виявилась невідповідність Конституції України положення абзацу другого ч. 4 ст. 48 Бюджетного кодексу, воно підлягає вилученню із цієї статті.

На розпорядників бюджетних коштів покладається фінансово-правовий обов'язок до закінчення бюджетного періоду внести зміни до спеціального фонду кошторису щодо зменшення власних надходжень і видатків, якщо фактичний обсяг власних надходжень за спеціальним фондом кошторису бюджетної установи менший від планових показників, врахованих у спеціальному фонді її кошторису (ч. 8 ст. 51 Бюджетного кодексу). Само по собі це положення не викликає правозастосовних проблем. Але ж в таких випадках на розпорядників бюджетних коштів покладається обов'язок «упорядкувати бюджетні зобов'язання» з урахуванням змін до спеціального фонду кошторису. Тобто зміни у спеціальному фонді кошторису є підставою «упорядкування бюджетних зобов'язань». Мовою цивільного законодавства це формулювання означає розірвання або внесення змін до цивільних договорів, що стали підставою бюджетних зобов'язань.

У зв'язку з цим виникає питання про юридичний зміст положення п. 8 ст. 51 Бюджетного кодексу України: «Розпорядники бюджетних коштів упорядковують бюджетні зобов'язання з урахуванням внесених змін до спеціального фонду кошторису». Те, що тут текстуально закріплюється норма фінансового права, не підлягає сумніву. Питання в тому, чи є в цьому положенні цивільно-правовий зміст і яким саме є цей зміст. Видається, що в ньому закріплюється норма цивільного права. Вона закріплює не цивільний обов'язок розпорядників бюджетних коштів (бо немає тієї особи, перед якою вони б несли такий обов'язок), а суб'єктивне право на розірвання договорів або на внесення до них змін. Відтак, у ч. 8 ст. 51 Бюджетного кодексу закріплюється не тільки фінансово-правова передумова припинення або зміни відповідних бюджетних зобов'язань, а й суб'єктивне цивільне право на такі припинення чи зміну. Це суб'єктивне право може захищатись у суді через пред'явлення позову про розірвання або зміну договору. Але при цьому слід враховувати, що в п. 8 ст. 51

Бюджетного кодексу закріплюється правова норма, застосування якої передбачає у відповідних випадках індивідуалізацію договорів, що підлягають розірванню або зміні. Ці договори повинні визначатись за допомогою загальних засад цивільного законодавства.

Але є серйозні сумніви у доцільності таких правил. Держава мала б більше подбати про дисципліну розпорядників бюджетних коштів, про контроль за їх діями щодо розпорядження бюджетними коштами. Цивільний кодекс допускає вчинення правочинів під відкладальною і скасувальною обставинами (ст. 212 Цивільного кодексу). Відтак є законна можливість не допустити виникнення зобов'язання у випадках, коли не було досягнуто планових показників надходжень до спеціального фонду бюджету, або припинити зобов'язання, що виникло раніше. Натомість законодавець вирішив проблеми бюджету за рахунок контрагентів розпорядників бюджетних коштів за укладеними договорами.

Забора на взяття бюджетних зобов'язань у випадках, передбачених ч. 4 ст. 51 Бюджетного кодексу (наявність простроченої кредиторської заборгованості із заробітної плати (грошового забезпечення), стипендій, а також за спожиті комунальні послуги та енергоносії) складає зміст фінансово-правової норми, що встановлена цим законодавчим положенням. Ця заборона має і цивільно-правовий зміст, що і є підставою визнання відповідних правочинів недійсними на підставі ч. 1 ст. 215 і ч. 1 ст. 203 Цивільного кодексу. Але унікальним є фінансово-правовий припис розпорядникам бюджетних коштів не здійснювати платежі за іншими заходами, пов'язаними з функціонуванням бюджетних установ (отже, в тому числі і на виконання цивільних зобов'язань). Цей припис текстуально закріплений у ч. 4 ст. 51 Бюджетного кодексу, у якій логічно встановлюється і норма цивільного права, що надає відповідному розпоряднику бюджетних коштів право не виконувати цивільні зобов'язання, поки будуть існувати умови, передбачені цим законодавчим положенням. Оскільки нездійснення платежів за бюджетними зобов'язаннями має місце на підставі закону, бюджетна установа не несе відповідальності за невиконання відповідних зобов'язань.

Бюджетний кодекс встановлює і інші фінансово-правові норми, які є передумовою виникнення або зміни бюджетних зобов'язань або створюють перешкоди для їх виникнення. Зокрема, до набрання чинності законом про Державний бюджет України на поточний бюджетний період державні запозичення можуть здійснюватися в обсязі, що не перевищує обсяг витрат на погашення державного боргу у відповідний період, а державні гарантії не надаються (п. 2 ч. 2 ст. 41 Бюджетного кодексу). Ці фінансово-правові норми перешкоджають укладенню договорів про державні запозичення у відповідній часині та забороняють надавати гарантії до набрання чинності законом про Державний бюджет України на поточний бюджетний період. У законодавчих положеннях, що встановлюють зазначені норми фінансового права, логічно закріплюються і норми цивільного права, порушення яких є підставою визнання недійсними відповідних правочинів відповідно до ч. 1 ст. 215 і ч. 1 ст. 203 Цивільного кодексу України.

Висновки і пропозиції. Викладене показує, що в положеннях фінансового законодавства можуть текстуально і логічно закріплюватись норми цивільного права, що фінансове і цивільне право є тісно пов'язаними галузями права, а нормами фінансового права можуть встановлюватись як передумови виникнення, припинення і зміни цивільних зобов'язань, так

і перешкоди для цього. Оскільки йдеться про цілий комплекс зв'язків між фінансовим і цивільним правом, в яких фінансове право впливає на сферу цивільного права, необхідне подальше дослідження цієї проблеми з метою систематизації цих зв'язків та розроблення науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення положень чинного законодавства.

Література:

1. Агарков М. М. Избранные труды по гражданскому праву. В 2-х т. Т. 1. / М.М. Агарков – М.: АО «ЦентрЮрИнфоР», 2002. – 490 с.
2. Александров Н. Г. К вопросу о роли договора в правовом регулировании общественных отношений / Н.Г. Александров // Ученые записки. Ученые записки ВИНУН. – М.: Юрид. изд-во МЮ СССР, 1946. – Вып. VI. – С. 60-83.
3. Алексеев С.С. О взаимодействии административно-правового и гражданского-правового регулирования в социалистическом обществе / С.С. Алексеев // Правоведение. – Л.: Изд-во Ленинградского университета, 1959. - №3. – С. 35-47.
4. Шкундин З. И. Обязательство поставки товаров в советском праве / З.И. Шкундин – М.: Юрид. изд-во МЮ СССР, 1948. – 207 с.
5. Халфина Р.О. Правовое регулирование поставки продукции в народном хозяйстве / Р.О. Халфина – М.: Изд-во АН СССР, 1963. – 267 с.
6. Иоффе О. С. План и договор в социалистическом хозяйстве / О.С. Иоффе – М.: Юридическая литература, 1971. – 216 с.
7. Танчук И. А. Правовое регулирование материально-технического снабжения промышленности / И.А. Танчук – М.: Наука, 1965. – 199 с.
8. Басин Ю.Г. План и договор в современных условиях / Ю.Г. Басин // Правоведение. – Л.: Изд-во Ленинградского университета, 1972. – №3. – С. 35-45.
9. Кравцов А. К. Плановые обязательства по советскому гражданскому праву / Кравцов А.К.; Науч. ред.: Лыкова Э.Б. - Воронеж: Изд-во Воронеж. ун-та, 1980. - 152 с.
10. Цивільне право України: Підручник: У 2-х кн. Кн. 2. / О.В. Дзера, Д.В. Боброва, А.С. Довгерт та ін.; За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 720 с.

Очкуренко С. В. Фінансово-правові передумови виникнення, зміни та припинення цивільних зобов'язань

Анотація. В статті розглядається проблема передумов виникнення, зміни та припинення цивільних зобов'язань, пов'язаних з використанням бюджетних коштів. Такі передумови встановлюються фінансовим законодавством. В частности, вони встановлюються положеннями Бюджетного кодексу України. Автор обґрунтовує, що в цих положеннях Бюджетного кодексу формулюються одночасно як норми фінансового права, так і норми гражданского права.

Ключевые слова: фінансове право, гражданское право, фінансове законодавство, бюджетне законодавство, передумови гражданских зобов'язань.

Ochukrenko S. Preconditions of the financial law for the arising, alteration and termination of civil obligations

Summary. The article deals with the problem of the preconditions for the arising, alteration and termination of civil obligations related to the use of budget money. Such prerequisites are established by the financial legislation. In particular, they are established by the provisions of the Budget Code of Ukraine. The author justifies that in these provisions of the Budget Code both the rules of financial law and the norms of civil law are formulated simultaneously.

Key words: financial law, civil law, financial legislation, budget legislation, preconditions of civil obligations.